

Danmarks forpligtigelse til at fremme bestanden af agerhøns i henhold til EU's krav om naturgenopretning

Supplement til Vildtforvaltningsrådets anbefalinger til miljøministeren om revidering af bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber

Forpligtelser i henhold til EU-retten

Med gældende EU-ret (dir. 2009/147/EF) har Danmark og de øvrige medlemsstater pligt til med de nødvendige foranstaltninger at beskytte bestanden af vilde fugle (herunder agerhøns) og genoprette den i det omfang det er muligt til et niveau, som imødekommer økologiske, videnskabelige og kulturelle krav.

Til trods for at denne forpligtigelse har været gældende i snart 15 år, er det i Danmark ikke lykkedes at stoppe faldet i bestanden af agerhøns, og slet ikke at få den genoprettet til et acceptabelt niveau, der imødekommer de krav man med rimelighed kan stille i lyset af agerhønens betydning for biodiversitet og økosystemet samt dens rolle for bevarelse af dansk kulturarv og historie.

Generelt er det vanskeligt præcist at opgøre bestanden af agerhøns. Alle opgørelser er behæftet med usikkerhed, da bestanden kan fluktuere kraftigt i antal fra år til år. Der er dog ingen tvivl om, at agerhønen overordnet set er gået stærkt tilbage i antal over de sidste 50 år.

Med den nyligt indgået politisk aftale i EU vedrørende forordning om naturgenopretning, er det imidlertid slut med at lade stå til. Det bliver nu et ufravigeligt krav at bringe bestanden af agerhøns i Danmark op på et acceptabelt niveau.

Forordningen sætter kriterier for hvad der kan anses for at være tilstrækkelig kvalitet og kvantitet for agerlandsfugles levesteder (art. 3 stk. 8 og 9). Det præciseres at der skal etableres levesteder af en beskaffenhed og i et omfang der opfylder agerlandsfugles økologiske krav, så de kan opretholde sig selv på langt sigt som levedygtige i deres naturlige udbredelsesområder.

Agerhøns er i forordningen kategoriseret som en af flere almindelige agerlands-fugle, der tjener som en central indikator til vurdering af biodiversitetsstatusen for landbrugsøkosystemet i medlemsstaterne. Derfor vil medlemsstaternes efterlevelse af forordningen blive specifikt kontrolleret efter i hvilken grad de viser tilfredsstillende fremskridt netop i henhold til denne indikator.

Kvantitativt sættes der helt konkrete måltal for hvor meget bestanden skal øges (art. 11, stk. 3).

Fordi vores bestand af agerlands-fugle er særligt reduceret i Danmark, bliver vi med forordningen forpligtiget til at øge bestanden med indeks 110 senest i 2030, indeks 120 senest i 2040 og indeks 130 senest i 2050.

Som forordning gælder dens bestemmelser om naturgenopretning direkte i Danmark. Der er altså ikke tale om at bestemmelserne skal implementeres i dansk lovgivning, men om indførelse af nationale tiltag, der gør Danmark i stand til at leve op til de mål som forordningen har fastsat både mht. kvantitet og kvalitet.

De danske regler for udsætning vildt kommer her til at spille en væsentlig rolle for Danmarks mulighed for at leve op til forordningens forpligtigelser om naturgenopretning.

Forud for beslutning i EU-regi om naturgenopretning har Vildtforvaltningsrådet på Miljøministerens foranledning fremlagt anbefalinger til revision af reglerne om udsætning af vildt, og herunder udsætning af agerhøns. Vildtforvaltningsrådet har selvsagt ikke kunnet tage højde for det efterfølgende EU-initiativ, der nu betyder at der kræves særlig opmærksomhed på at indrette reglerne, der gør Danmark i stand til at leve op til kravene om at løfte bestandene af naturlige forekommende agerlandsfugle¹.

¹ Fasaner har sin naturlige udbredelse i Asien og er ført til Europa med henblik på jagt. Agerhøns har derimod sin naturlige oprindelse i Danmark. Agerhønen er den eneste naturlige forekommende agerlandsfugl i Danmark der

Følgende afsnit vedrører derfor behovet for justering af Vildtforvaltningsrådets oplæg til Miljøministeren, for at sikre at de fremtidige regler for udsætning bidrager positivt til Danmarks bidrag til naturgenopretning, som kræves i henhold til forordningen.

Bemærkninger til Vildtforvaltningsrådets anbefalinger om revidering af regler for udsætning af fuglevildt

Vildtforvaltningsrådets forslag til revidering opretholder identiske regler for udsætning af fasaner og agerhøns.

Eftersom det er en øget bestand af agerhøns og ikke fasaner, der tæller i forhold til Danmarks forpligtigelse i henhold til naturgenopretningsforordningen, er det vigtigt at reglerne for udsætning af agerhøns indrettes efter de faktuelle forhold der relaterer sig til arten. Lige så afgørende er det at reglerne er tilpasset og understøtter dem der i praksis forestår den biotopforbedrende indsats. I de følgende 6 afsnit peges der på en række forhold der tilsiger at der differentieres imellem regler for agerhøns og fasaner.

1. Udfordringerne for bestandene af de to arter varierer

Bestanden af agerhøns har igennem de seneste mange år været udfordret af strukturændringerne i landbruget. De førhen små enheder med stor diversitet og større spredning af markafgrøder er nu forsvundet med de stadig større brug. Antallet og arealet af småbiotoper er blevet kraftigt reduceret, så mange af agerhønsens potentielle rede- og fødesøgningshabitater er forsvundet. Et særligt problem er forringet adgang til føde for kyllinger i deres første leveuger samt færre skjul og egnede rede-skjul som følge af de senere landbrugsafgrøder. Det er kritisk for kyllingernes overlevelse og dermed agerhøns-bestanden.

Agerhønen er kendetegnet ved at være en lokal territorie hævden flok- og standfugl, der ikke spredes over store afstande. Det betyder bl.a. at den ikke af sig selv bevæger sig ind på nye områder, hvor der ikke er agerhøns, selvom der blev udført biotopforbedringer i området. Det kræver altså aktiv udsætning eller flytning til det pågældende habitat.

Agerhønen er endvidere unik ved at den ikke kun hævder territorie i parringssæsonen men også om efteråret, hvor de lever i familieflokke. Den kan i gode sæsoner få mange kyllinger (15-22) og den bliver derfor ikke gammel - maksimalt 4-5 år. Det gør den til den agerlands-fugl, med den absolut korteste levealder. Lærken kan blive 8 år og viben 12 år. Den er derfor også indikator for positive og negative ændringer for agerlandet fugle generelt (jf. naturgenopretningsforordningens metode for monitorering af medlemsstaternes indsats – se afsnit ”Forpligtigelser i henhold til EU-retten”).

En anden alvorlig udfordring for bestanden af agerhøns er de senere års klimaforandringer. Den periodisk voldsom nedbør under klækningstidspunktet er har vist sig særlig kritisk for kyllingernes overlevelse.

Sammenlignet med fasaner er agerhøns generelt langt mere udfordret af landbrugets strukturændringen i særdeleshed ift. klimaændringerne. Det er derfor ikke hensigtsmæssigt at opstille identiske tidsrammer for udsætning af de to fuglearter.

---

udsættes, hvilket er en tradition der strækker sig mere end 450 år tilbage. Jagt på fasaner er omfattende og foregår typisk ved klapjagt. Jagt på agerhøns foregår ved brug af stående jagthunde, hvor hunden finder fuglen, tager stand og derefter på kommando rejser fuglen. Omfanget af nedskydning af agerhøns er som følge af denne jagtform meget begrænset.

Reglerne for udsætning generelt og udsætningstiderne i særdeleshed bør være mere fleksible for agerhøns. Herunder bør der for agerhøns etableres regler, hvor det i henhold til dispensation og særlige betingelser gøres muligt at udsætte agerhøns efter den 15. august.

2. Udsætning af agerhøns og indsatsen for biotopforbedringer til fremme af agerhønsbestanden er underlagt andre forhold, end der gælder for fasaner.

Udsætning af agerhøns tjener - i modsætning til udsætning af fasaner - i ringe grad jagtinteresser. For at opnå løft i bestanden, høj overlevelseshed og en levevis integreret i naturens egen balance kræver det et stort arbejde af udsætte af agerhøns.

Udsætningen skal foretages i mindre flokke, der ikke bør være i familie med hinanden, og den skal ske indenfor et stort areal, således at der ikke udsættes flere end 100 agerhøns pr. 100 hektarer. Det indebærer etablering af talrige og mindre biotoper.

Arbejdet med biotopforbedringer og udsætning varetages i vid udstrækning af eller på foranledning af jægere med stående jagthunde. Kredsen af jægere med stående hunde er primært naturforvaltere. Sekundært forestår de udsætning af agerhøns hvor de har udbedret og genskabt biotoper som led i deres naturforvaltning. Dernæst har de rollen som trænere og opdrættere af stående jagthunde for bevarelse af en traditionsrig jagtform, der havde sin storhedstid i begyndelsen og midten af 1800-tallet. Jagt på fuglevildt har en perifer betydning for denne kategori af jægere, hvorfor det er en udbredt praksis frivilligt at afstå fra jagt på agerhøns i områder med små bestande.

Udsætning af og jagt på fasaner adskiller sig markant fra agerhøns.

Fasaner er mere robuste og kan udsættes i skov- og mosearealer. Udsætningen sker i store flokke og de opdrættes i stor skala med jagt som primære formål. Der udsættes årligt mere end 1 million fasaner. Udsætning af agerhøns tæller derimod langt under 10.000 pr. år.

Den store forskel mellem agerhøns og fasaner mht. udsætning og biotopforbedrende aktiviteter bør afspejle sig i de regulatoriske rammevilkår. Dette hensyn er der ikke taget højde for hverken i de eksisterende regler eller i Vildtforvaltningsrådets anbefalinger om deres revidering.

3. Ensartede regler risikerer at underminere kulturarv og monitorering

Jagten med stående hund er som nævnt en kulturbærende jagtform med rødder langt tilbage i tiden, der i dag på ingen måde handler om optimering af vildtudbyttet, men alene om fascinationen af samspelet mellem hund og jæger. Opdræt og træning af stående jagthunde kræver omgivelser for testning af hundens naturlige jagtlige egenskaber, hvilket kræver agerhøns der opfører sig og lever i deres naturlige miljø.

Det er årsagen til at det er jægere med stående jagthunde der er de primære aktører for naturgenopretning og biotopforbedringer med sigte på at fremme bestanden af agerhøns samt forestår udsætningen heraf.

Stående jagthunde er tillige afgørende for at kunne monitorere bestandene. Optælling af agerhøns udføres af, at de lever relativt skjult i agerlandet, hvilket gør brug af stående jagthunde til langt den mest præcise og effektive optællingsmetode. Det giver ejerne af de stående hundene en unik viden om biotoperne og en afgørende rolle for at sikre valide monitoreringer af bestandene nu og i fremtiden.

Det handler således ikke kun om at værne om de stående jagthunde for opretholdelse af en dansk kulturarv, men også om bevarelse af en facilitet for en minutiøs registrering af bestanden af agerlandsfugle, som vil blive medlemsstaterne afkrævet med den kommende forordning om naturgenopretning.

Også i denne sammenhæng er det relevant differentiere bestemmelserne gældende for agerhøns og

fasaner når de eksisterende regler for udsætning skal revideres.

4. Indsatsen relateret til henholdsvis agerhøns og fasaner er dimensioneret vidt forskelligt

Vildtforvaltningsrådets anbefalinger vedrørende udsætning og biotopforbedrende tiltag i relation til registrering, kontrol, monitorering, tilladelsesindhentning og uddannelse er meget omfattende og administrativt designet efter de proportioner, der gør sig gældende for fasaner.

Som redegjort ovenfor er udsætning af agerhøns marginal ift. udsætning af fasaner, mens det omvendt gør sig gældende for biotopforbedringer i det åbne land, ved at det for agerhøns kræver mange biotopforbedringer i mindre skala indenfor store områder.

De påtænkte krav til redegørelse for biotop-planer er komplekst og ude af proportioner, når det gælder agerhøns, da der her er tale om små men mange tiltag. Der er stor risiko for at kravet om redegørelse for talrige biotopplaner, som udsættere af agerhøns vil blive afkrævet, bliver så omfattende, så de der i dag gør et stort arbejde med biotopforbedringer ikke længere vil finde det besværet værd.

Opdræt af agerhøns foregår i et omfang og med udbredelse der afspejler artens levevis og de hensyn der gør sig gældende for deres udsætning beskrevet i afsnit 2. Det er således i en langt mindre skala der opdrættes agerhøns til udsætning sammenlignet med fasaner. Der er tale om overvejende hobbybaseret opdræt med henblik på talrige mindre udsætninger spredt over flere biotoper. Et krav om løbende registrering uanset antal, som der er lagt op til med Vildtforvaltningsrådets indstilling, vil indebære en administrativ byrde som vil sætte en stopper for den småopdræt der udgør grundlaget for arbejdet med udsætning og biotopforbedringer til fremme af bestanden af agerhøns. Den bureaukratiske byrde, der er lagt op til, vil kunne magtes af de store udsættere (fasaner), men ikke af de mindre udsættere af agerhøns, hvilket ikke kun vil sætte arbejdet med agerhøns tilbage, men også bringe sporbarheden og gennemsigtigheden i fare. Der bør derfor opereres med tærskelværdier, hvorunder det bør være muligt at anvende tro- og loveerklæringer ved registrering/ anmeldelse.

5. Behov for fleksibilitet for placeringen af ansvar for den biotopforberedende indsats

Vildtforvaltningsrådet anbefaler at det fremover udelukkende er lodsejer som skal/kan indberette udsætning, hvor det aktuelt også er muligt for udsætterne.

Lodsejerne er oftest større selskaber og meget store bedrifter, der antages at vil have ringe interesse i det omfattende arbejde med de små naturnære udsætninger og talrige biotopplaner, som der i henhold til Vildtforvaltningsrådets anbefaling vil komme til at gælde for agerhøns.

Udover at små-udsætningerne af agerhøns og talrige biotopplaner vil være uden driftsøkonomisk værdi for de store lodsejere, indebærer det også risiko for mistet tilskud, hvis der sker fejl i processen. Lodsejerne risikerer at lide betydelige tab i tabt hektarstøtte.

Det er derfor problematisk at forbeholde registrering og indberetning til lodsejerne, da det sandsynligvis vil hæmme den nødvendige indsats for at fremme bestanden af agerhøns. Udsættere bør derfor fortsat have adgang til indberetning og registrering, hvilket naturligvis bør ske under ansvar og i en form hvor der er fyldestgørende sikkerhed for hvad og hvor der er udsat, så der kan tages forholdsregler ved evt. sygdomme i bestandene.

6. Hensynet til arternes robusthed og udvikling

Vildtforvaltningsrådet anbefaler at der arbejdes for at forøge produktionen af danskproducerede fasaner og agerhøns til udsætning. Det er næppe hensigtsmæssigt når det gælder agerhøns, eftersom der kan opstå risiko for indavl og dermed vigende robusthed.

Ude over at det vil være hensigtsmæssigt for robustheden i den danske bestand at importere agerhøns fra områder hvor de har deres naturlige udbredelsesområde, bør man være varsom med nationale tiltag, der begunstiger indenlandske operatører, da det vil kunne betragtes som en barriere for den frie samhandel og dermed være i konflikt med reglerne om varernes fri bevægelighed.

Konkretisering af supplement til Vildtforvaltningsrådets anbefalinger

Naturgenopretningsforordningens krav til Danmark om at øge bestanden af agerlands-fugle med indeks 110 i 2030, 120 i 2040 og 130 i 2050 er et udtryk for at vi i Danmark i særlig grad har svigtet vores ansvar for beskyttelse og genetablering af vores økosystem. Danmark ligger i den nederste halvdel målt på biodiversitet, mens lande som Polen, Sverige, Belgien og 13 andre medlemsstater er højere rangeret, hvilket gør at de kun er forpligtiget til at øge bestanden med indeks 105 i 2030, 110 i 2040 og 115 i 2050.

Vi har derfor i Danmark et udtalt behov for at styrke forudsætningerne for at kunne leve op til den kommende EU-forordnings måltal.

Vildtforvaltningsrådets indstilling bidrager umiddelbart hertil ved at betinge udsætning med biotopforbedrende tiltag, men sætter effekten heraf over styr ved samtidig at sigte efter at bringe udsætningen af fuglevildt under kontrol med omfattende krav om registreringer og anmeldelse om udsætning og opdræt designet og skaleret efter de forhold der kendetegner den omfattende opdræt og udsætning af fasaner til jagtformål.

Ved at lade det samme administrative regime og udsætningsbestemmelser gælde for agerhøns som for fasaner stækkes indsatsen på de parametre Danmark fremadrettet vil blive målt på mht. naturgenopretning og biodiversitet i det åbne land. Her er det bestanden af agerhøns og ikke fasaner der tæller.

EU-forordningen om naturgenopretning indebærer derfor et behov for at der etableres særskilte regler for agerhøns hvad angår opdræt, udsætning og incitamentsstrukturer for biotopforbedringer. For at nå dertil anbefales det, at der ved en forestående revidering af udsætningsbekendtgørelsen tages afsæt i Vildtforvaltningsrådets indstilling, hvor der er indarbejdet følgende fleksibilitet for agerhøns:

- Mulighed for udsætning af agerhøns i perioden fra 15. august til 1. januar betinget af jagtforbud i de pågældende udsætningsområder og maksimalt 100 agerhøns pr. 100 ha.
- Tilladelse til, at gennemføre repatriering af agerhøns fra områder med tæt bestand til områder, hvor der ikke er findes agerhøns.
- Give udsætteren adgang til at anmelde udsætning i alle tilfælde hvor den er under 100 agerhøns pr. 100 ha.

Herud over anbefales det at der foranstalles et system for måling af tilvæksten i bestanden af agerlands-fugle ved udsætning af agerhøns sat i forhold til fleksibilitet i udsætningstidspunkter, agerhønsenes indavlskoefficient, udsætningsburenes konstruktion og andre kvalitetsfremmende tiltag

Nedenstående markeringer og tilføjelser i Vildtforvaltningsrådets indstilling præciserer hvor der er behov for justeringer, så en revideret udsætningsbekendtgørelse kommer til at bidrage til Danmarks efterlevelse af EU-forordningen om naturgenopretning.

Fasaner og agerhøns:

Udsætning af fasaner og agerhøns skal foregå bæredygtigt. De kommende biotopforbedrende tiltag skal, afhængig af udsætningens størrelse, medvirke til at øge omfanget af eksisterende biotoper og forbedre kvaliteten af vildtlevende fugle og pattedyrs levesteder i det åbne land.

- Udsætning af fasaner og agerhøns kræver biotopforbedrende tiltag ud fra devisen, ”hvis man udsætter fasaner/agerhøns, skal man også levere mere natur”.
- Det er fortsat muligt at udsætte fasaner og agerhøns jf. bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber §14 stk. 2. (se nedenfor om biotopforbedrende tiltag)
- For agerhøns tilføjes mulighed for dispensation fra tidsperiode for udsætning fastsat i §14 stk. 2. i henhold til .....
- Der skal fremover udarbejdes biotopforbedrende tiltag på ejendomme, som er omfattet af reglerne i Bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber § 14 stk. 2 pkt. 1 og 2. Krav og rammer til biotopforbedrende tiltag udarbejdes af biotopplanudvalget efter inspiration fra ”skema for pointtildeling af biotopplantiltag”. (Pkt. 1, på ejendomme under 100 ha. såfremt der ikke udsættes flere end 100 fasaner/agerhøns.) (Pkt. 2, på ejendomme over 100 ha. eller derover såfremt der ikke udsættes flere end 1 fasan/agerhøne pr. ha.)
- Der sættes specifikke krav og rammer for biotopforbedrende tiltag med henblik på udsætning af agerhøns
- Eksisterende regler i Bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber § 14 stk. 2 pkt. 3 og 4 bibeholdes.
- Den eller de ansvarlige for udsætningen af agerhøns er omfattet af gældende bestemmelse i § 14, stk. 5
- Udsætning af fasaner/agerhøns kræver, at den eller de ansvarlige for udsætningen har gennemgået et af Miljøstyrelsen godkendt kursus om udsætning af fasaner/agerhøns. Kursets indhold og længde, graderes efter udsætningens størrelse.
  - 1) På ejendomme under 100 ha. såfremt der ikke udsættes flere end 100 fasaner/agerhøns. **1 dag**.
  - 2) På ejendomme over 100 ha. eller derover såfremt der ikke udsættes flere end 1 fasan/agerhøne pr. ha. **2 dage**
  - 3) På ejendomme, som er omfattet af Bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber § 14 stk. 2 pkt. 3 og 4. **3 dage**

(I Bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber § 14 stk. 5. fremgår: udsætning af flere end 100 fugle forudsætter, at den eller de ansvarlige for udsætningen har gennemgået et af Miljøstyrelsen godkendt kursus om udsætning af fuglevildt)

Der etableres/tilbydes opfølgende undervisning/efteruddannelse.

- Al udsætning skal af lodsejer eller udsætter anmeldes/ansøges via et nemt og enkelt net-baseret system i Miljøstyrelsen via Nemid.
- I anmeldelse/ansøgning til Miljøstyrelsen angives lokalitet, ejendom, kort, virksomhedsnavn, CVR samt personlig ansvarlig for udsætning. Oplysningerne er alene til brug for Miljøstyrelsens arbejde og evt. kontrol og er dermed ikke offentligt tilgængelige.
- Anmeldelse/ansøgning kvitteres med en elektronisk godkendelse af Miljøstyrelsen.
- Resultat af biotopplansundersøgelsers natureffekt skal efter regler gældende for henholdsvis fasaner og agerhøns, når de foreligger, indarbejdes i forligsteksten og rammer for biotopplaner for potentielle forbedringer.
- Der skal arbejdes for at forøge produktionen af danskproducerede fasaner og agerhøns.
- Fasankyllinger og agerhøns udsættes fra 1. juni. Indfangede fasaner til æglægning udsættes jf. indfangningstilladelse.

Fra Vildtforvaltningsrådets forlag til et kommende udsætningsforlig

Tilladelser og kontrol (Fødevarestyrelsen og Miljøstyrelsen)

- Al opdræt af fasaner og agerhøns kræver fremover tilladelse i Fødevarestyrelsen. Tilsvarende gælder for gråænder indtil muligheden for udsætning ophører.

- Al opdræt af fasaner og agerhøns samt æg, uanset antal, skal fremover registreres løbende (f.eks. ugentligt) i CHR-registret, fordelt på moderdyr (han/hun) og kyllinger. Tilsvarende gælder for gråænder indtil muligheden for udsætning ophører.
- Al opdræt af agerhøns samt æg registres i henhold i CHR-registret jf. gældende Bekendtgørelsen om opdræt af fjervildt ved en årlig produktion af over 100 fugle eller 200 æg